

OSTAFICZUK S. – Współczesne problemy Eko-Geologii.

Wyd. IGSMiE PAN, Kraków 2011, 138 str.

Recenzowane opracowanie jest przeglądem poglądów i koncepcji dotyczących stanu geosrodowiska oraz prognozy jego ewolucji z punktu widzenia nauk o Ziemi, a w szczególności geologii. Jest to pierwsza tego typu monografia na polskim rynku wydawniczym. Jej autorem jest profesor Stanisław Ostaficzuk, wybitny specjalista w zakresie szeroko rozumianej kartografii geologicznej.

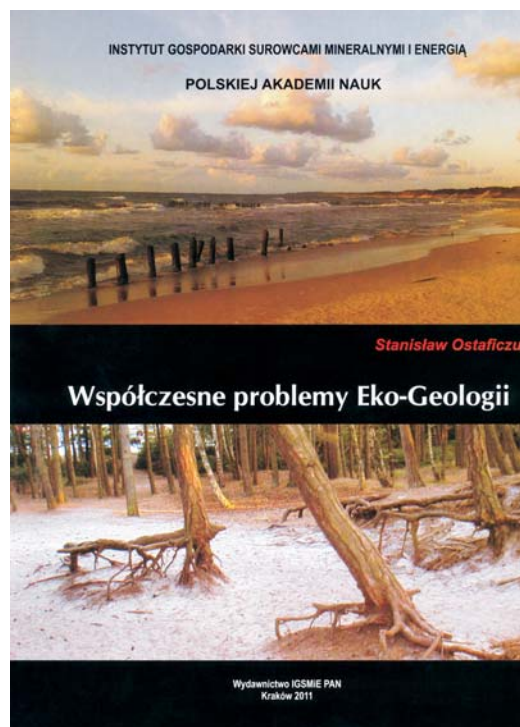
Tekst składa się z czterech rozdziałów i spisu literatury. Całość poprzedza krótki słowniczek arbitralnie dobranych terminów, będących jednak w powszechnym użyciu i związanych raczej z filozofią życia i socjologią (np. „prawda”, „dyskryminacja”, „przekonanie”, „przyroda”, „wiedza”, „zjawisko” itp.), ale zawiera on również wyjaśnienia skrótów stosowanych w tekście. Słownik nie jest jednak kompletny, bo w dalszej części opracowania i w przypisach znajdują się jego kolejne, pojedyncze uzupełnienia. Zdaniem recenzenta bardziej przydatne byłoby raczej zestawienie objaśnień terminów specjalistycznych, powszechnie używanych m.in. w rozdziale trzecim.

W rozdziale pierwszym („Wprowadzenie”) przedstawiono w sposób przeglądowy problemy związane z działalnością człowieka, wywierającego wpływ na środowisko Ziemi. Autor zwraca uwagę na sprzężenia zwrotne oraz na inercję przyrody w reakcji na ingerencję antropogeniczną, podkreśla wyraźną konfliktowość będącą efektem szybkiego rozwoju społeczeństw i konieczności korzystania przez człowieka z zasobów środowiska naturalnego. W rozdziale drugim („Środowisko człowieka”) opisano niektóre aspekty rozwoju środowiska przyrodniczego z punktu widzenia geologa, m.in. wynikające z ewolucji Ziemi, cykliczności procesów przyrodniczych i zmian środowiska, także skutek działalności człowieka, w tym przede wszystkim związanej z pozyskiwaniem i tworzeniem nowych źródeł energii. Zwrócono uwagę na wątpliwą realność niektórych szeroko rozpropagowanych prognoz ewolucji środowiska, koncentrujących się na wpływie człowieka, a nieuwzględniających elementu niepewności i wpływu ewentualnych globalnych katastrof naturalnych lub uwzględniających te czynniki jedynie w znikomym stopniu. Oba pierwsze rozdziały opracowania zawierają nawiązania do innych dziedzin wiedzy i zostały napisane prostym językiem, zrozumiałym również dla osób nieposiadających wykształcenia przyrodniczego.

W rozdziale trzecim („Rola i możliwości geosynoptyki”) szczegółowo omówiono możliwości kartografii geologicznej, przede wszystkim pod kątem jej wykorzystania w analizach ekogeologicznych i modelowaniu geosynoptycznym. Ten rozdział jest bardziej hermetyczny pod względem treści i zawiera wiele sformułowań zrozumiałych jedynie dla specjalistów (np. „wariacje klimatyczne”, „prezentacja anaglifowa”, „fotogrametria”, „sekwestracja CO₂”, „CCS”, „siatka interpolacyjna”, „mapa ścieżca poziomego” itd.).

Rozdział czwarty („Zakończenie”) jest bardzo krótki, a jego integralną część stanowi obszerna tabela przedstawiająca sześć problemów i postulatów związanych z działalnością człowieka, jego wpływ na środowisko oraz propozycje rozwiązania sprzeczności pojawiających się na linii człowiek–środowisko.

Na wyróżnienie zasługuje w szczególności myśl przewodnia opracowania, którą jest przedstawienie naszej wiedzy – czy raczej, z powodu obszerności tematyki, pewnego jej wycinka – umożliwiającej zrozumienie mechanizmu

wybranych zjawisk przyrodniczych. Autor wielokrotnie wykazuje fragmentaryczność i prymitywizm niektórych szeroko rozpowszechnionych scenariuszy rozwoju środowiska, również geologicznego, formułowanych często przez osoby nieposiadające żadnego dorobku naukowego w tym zakresie.

Opracowanie jest bogato ilustrowane, bo zawiera 61 rycin barwnych, chociaż brak części z nich nie spowodowałby istotnego uszczerbku na jasności wyводу. Z drugiej strony niektóre ilustracje w rozdziale trzecim powinny być zastąpione przez inne, bardziej odpowiednie do specjalistycznej treści. Jakość opracowania nieco obniża grupowanie rycin po każdym rozdziale, zamiast wlamywania ich w odpowiednim miejscu tekstu. Z kolei cytowanie niektórych pozycji literatury jest dość swobodne, szczególnie w rozdziale trzecim.

W podsumowaniu należy podkreślić, że recenzowana monografia jest znaczącą pozycją wydawniczą, która może stanowić impuls do tworzenia podobnych opracowań popularyzujących geologię i podkreślających jej wysoką użyteczność w podejmowaniu racjonalnych decyzji gospodarczych, koniecznie wynikających z wszechstronnej oceny środowiska. Jednakże recenzent wyraża żal, że opiniowane opracowanie ukazało się w niewielkim nakładzie (150 egzemplarzy), w niszowym wydawnictwie i w języku polskim, w związku z czym ma niewielkie szanse na dotarcie do decydentów podejmujących ważne i bardzo kosztowne decyzje gospodarcze, często na podstawie niepełnej lub strywalizowanej wiedzy, wynikającej z doktrynalnego podejścia do skomplikowanych i wieloprzyczynowych zjawisk przyrodniczych. Pomijanie roli geologii – nierzadko spotykane w takich decyzjach – wynika z faktu, że jakieś 20 lat temu została ona uznana za naukę „upadłą”, coraz mniej przydatną w społeczeństwach o szybkim rozwoju gospodarczym i cywilizacyjnym. Można wyrazić nadzieję, że recenzowana praca przyczyni się do odzyskiwania przez geologię należnej jej roli.

Leszek Marks